

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ З РАДІАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ПРОТИДІЯ ТЕРОРИСТИЧНИМ АКТАМ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

**ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ НАУКОВОГО ФОРУМУ**

21 червня 2023 року

Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2023

Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту права та політології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 3 від 19.06.2023 р.)

Редакційна колегія:

- Андрущенко Віктор Петрович** – доктор філософських наук, професор, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, член-кореспондент Національної академії наук України, академік Національної академії педагогічних наук України;
- Горінов Павло Валерійович** – кандидат юридичних наук, директор Навчально-наукового інституту права та політології, доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, заслужений працівник соціальної сфери України;
- Драпушко Ростислав Григорович** – кандидат філософських наук, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність), доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики УДУ імені Михайла Драгоманова, заслужений працівник соціальної сфери України;
- Сопілко Ірина Миколаївна** – доктор юридичних наук, професор, керівник апарату Національної комісії з радіаційного захисту населення України, головний науковий співробітник Науково-дослідного центру «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка» ННІ права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, заслужений юрист України;
- Торбін Григорій Мирославович** – доктор фізико-математичних наук, професор, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;
- Чемакіна Октябринна Володимирівна** – кандидат архітектури, доцент Українського гуманітарного інституту.

П 83 **ПРОТИДІЯ ТЕРОРИСТИЧНИМ АКТАМ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ:** збірник матеріалів Наукового форуму. Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 21 червня 2023 р.). – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 396 с.

ISBN 978-966-931-281-5

Збірник матеріалів Наукового форуму *«Протидія терористичним актам у міському середовищі»* присвячено комплексному вивченню проблеми протидії тероризму у міському середовищі. У збірнику представлено результати досліджень, що детально розглядають правові аспекти боротьби з тероризмом у міському середовищі, екологічні наслідки терористичних актів і стратегії екологічного відновлення, психологічні наслідки для місцевого населення та підходи до психологічної реабілітації, соціальні наслідки тероризму та розвиток стійкого соціального середовища, а також архітектурні рішення для забезпечення безпеки та мінімізації наслідків терористичних актів.

Збірник розраховано для науковців, фахівців та інших зацікавлених осіб, які досліджують проблематику протидії терористичним актам з правових, екологічних, психологічних, соціальних, архітектурних аспектів та охорони здоров'я.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 343.326-048.66(477-21)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-NF_NNIPiP_2023

ISBN 978-966-931-281-5

© Автори публікацій, 2023
© Навчально-науковий інститут права та політології, 2023
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

АНДРІУЧЕНКО ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА,

молодший науковий співробітник відділу дослідження становища сім'ї, дітей та молоді НДЦ «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка» Навчально-наукового інституту права та політології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

**ПІДТРИМКА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ
В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ**

Повномасштабна війна дуже сильно змінила українську молодь та змусила її швидше подорослішати. Багато молодих людей вимушено покинули свої домівки та мають адаптуватися й принаймні тимчасово будувати нове життя в безпечніших умовах. За даними Міністерства молоді та спорту України, понад 2 мільйони молодих людей стали внутрішньо переміщеними особами і ще 2 мільйони були змушені покинути країну, що становить 40% від загальної кількості молоді в Україні.

Війна вплинула на пріоритети молоді, її життєві проблеми та цілі. Суттєво зросла стурбованість *власним здоров'ям та/або здоров'ям близьких* порівняно з 2021 роком (50,0% проти 35%). На фоні хвилювань за психічне здоров'я внаслідок війни молодь почала *менше курити, вживати алкоголь та наркотики* (2022 рік – 7,0%, 2021 рік – 12,0%) [1], але, на жаль, це не означає, що молодь відмовилася від шкідливих звичок, а сприймає їх, на даний час, як один із способів боротьби зі стресом.

На сьогодні 27,0% молоді переймаються *проблемою фізичної безпеки (власної або членів родини)* [1], що пов'язано зі значною жорстокістю з боку агресора та ракетними обстрілами.

Також повномасштабне вторгнення суттєво вплинуло на доступність молоді до якісних медичних послуг (про це зазначило 13,0%) цей факт пов'язаний скоріше за все з недоступністю медичних закладів, або з відкладенням звернення за медичними послугами, зокрема це стосується переважно молоді з числа ВПО.

Крім того, частка молоді, яка занепокоєна своїм *психічним здоров'ям* у 2022 році стала в два рази вищою ніж у 2021 році (22,0% проти 11,0%) [1]. Насправді, проблема психічного здоров'я може бути недооцінена, так як більшість молоді соромляться її визнавати або не сприймають серйозно.

Невидимими наслідками війни, що мають свої прояви в довгостроковій перспективі, є погіршення психічного здоров'я, про це свідчить досвід воюючих країн. Так, наприклад, серед населення Боснії і Герцеговини, Косова, Республіки Македонія, Сербії та Хорватії, яке зазнало безпосереднього впливу воєнних дій на Балканах протягом 1991–2001 років, поширеність тривожних розладів становила від 16,0% до 42,0%, панічних розладів – від 1,5% до 10,0%, розладів, що пов'язані з вживанням психоактивних речовин – від 0,6% до 9,0% [1].

В Україні поки складно говорити, наскільки подібні стани поширилися через повномасштабне російське вторгнення та якою буде ситуація в подальшому. За прогнозами МОЗ, у майбутньому психологічної підтримки потребуватиме близько 15 млн українців, з них близько 3-4 млн потрібно буде призначати медикаментозне лікування [1]. Тому, для молоді є особливо важливим позбутися стигми щодо слова «психолог» і почати зараз турбуватися про власне психічне здоров'я.

Розуміючи всю серйозність даної проблеми, держава робить важливі кроки для підтримки психічного здоров'я населення. Так, за ініціативи першої леді Олени Зеленської була створена «Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки», що спрямована на ліквідацію будь-яких бар'єрів, спричинених наслідками війни. Програма психологічної підтримки передбачає [2]:

- створення моделі надання допомоги із залученням експертів ВООЗ;
- побудову системи навчання психологів, психотерапевтів, лікарів-психологів, які працюють у системі більшості міністерств;
- навчання психологів, освітян, лікарів методикам психологічної підтримки;
- навчання сімейних лікарів, психологів, соціальних працівників, освітян швидких методик психологічної підтримки;
- створення реєстру фахівців і методик.

Крім того, у рамках Національної програми психічного здоров'я було презентовано дорожню карту психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни, що стала унікальним кейсом взаємодії Уряду країни, органів державної влади, представників неурядових організацій, міжнародних партнерів та експертних організацій. Цей стратегічний документ визначає пріоритети, на які мають орієнтуватися всі, хто працює в сфері психічного здоров'я в умовах гуманітарної кризи та дозволить швидко реагувати на виклики «тут і зараз» [3].

Наразі вже є відповідні розробки, що були впроваджені під час реалізації даної програми. Так, для підтримки дитячого психічного здоров'я, контролю психоемоційного стану, уникнення страху та панічних приступів, Міністерством освіти і науки України спільно з психологами та дитячими педагогами підготували прості поради, техніки та рекомендації, що були розміщені на телеграм-каналах «Підтримай дитину» та «Подбай про себе». Також у рамках даної Програми відбулася серія відкритих вебінарів та окремо були проведені вебінари для батьків. Крім того, створено анімаційний ролик «Як говорити з дитиною про війну» – 7 порад від психологів. Розроблено курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» [4].

З боку команди Міністерства охорони здоров'я України налагоджено дієву міжсекторальну співпрацю для реалізації Національної програми психічного здоров'я, в рамках якої зроблено ряд напрацювань, зокрема [3]:

- включено новий пакет до Програми державних медичних гарантій «Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги»;
- проведено тренінги з психіатричної допомоги для

мультидисциплінарних мобільних команд у співпраці з ВООЗ;

– введено посади «клінічний психолог» та «психотерапевт» до переліку посад професіоналів з вищою немедичною освітою;

– проведено навчання медиків первинної ланки за програмою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) mhGAP, що призначена для ведення психічних, неврологічних розладів у неспеціалізованих закладах охорони здоров'я [5].

Для підтримки психічного здоров'я в умовах постійного стресу й емоційної напруги, спричинених російсько-українською війною в Україні працює «гаряча лінія» (дзвінки в межах України є безкоштовними). Консультацію надають фахові психологи з багаторічним досвідом, які попередньо пройшли спеціальну підготовку для роботи зі складними кризовими ситуаціями. Лінія працює у двох форматах: через аудіо- та відеозв'язок. Для отримання відеосеансу особа, яка звернулася за допомогою, має повідомити про своє бажання оператору лінії. Також лінія приймає дзвінки громадян України, які перебувають в інших країнах (Чехії, Польщі, Франції, Португалії, Швеції, Ірландії, Італії, Австрії, Великобританії). Дзвінки усіх мобільних операторів цих країн на відповідні номери також є безкоштовними. Крім того, МОЗ планує збільшити кількість країн, підключених до мережі психологічної допомоги [6].

За час повномасштабного російського вторгнення в Україні зріс запит не лише на психологічну допомогу, а й на психіатричну. Саме тому, удосконалення системи психіатричної допомоги є пріоритетним завданням на сьогодні для Міністерства охорони здоров'я України. Наразі обидва види допомоги можна отримати безкоштовно в медичних закладах, що уклали договір із Національною службою здоров'я України (НСЗУ). Допомога надається в усіх областях України, без направлення лікаря.

Крім того, пацієнти, які пройшли лікування гострих станів, уже зараз можуть отримати супровід у сімейного лікаря, або скористатися допомогою мобільних мультидисциплінарних команд. Також у лікарнях планується створення центрів психічного здоров'я. Такі центри вже розпочали свою роботу у м. Львові, планується відкриття центру в м. Чернівцях.

Отже, збереження психічного здоров'я українців, а особливо молоді, є головним завданням для майбутнього відродження країни. Всі кроки, що робить держава спрямовані на те, щоб українці переосмислили своє ставлення до психічного здоров'я та почали піклуватися про нього, так само як піклуються про фізичне здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Вплив війни на молодь в Україні». Результати соціологічного дослідження. 2023. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/state%20of%20youth%20survey>
2. Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ofis-pershoyi-ledi-moz-ta-partneri-zapuskayut-nacionalnu-programu-psihichnogo-zdorovya-ta-psihosocialnoyi-pidtrimki>
3. У межах Національної програми психічного здоров'я було презентовано дорожню карту зі психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни. URL: <https://www.facebook.com/moz.ukr/posts/pfbid02T5rL6Y5vv5jxrK482ychXZbtjtjERkCzNm3hnN6gduimn2cHxCbyueV7g4mFQzypl>

4. Головні підсумки реалізації національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/golovni-pidsumki-realizaciyi-nacionalnoyi-programi-psiichnogo-zdorovya-ta-psihsocialnoyi-pidtrimki>

5. Медики первинки продовжують навчатися за програмою mhGAP. URL: <https://www.umj.com.ua/article/236164/mediki-pervinki-prodovzhuyut-navchatisya-za-programoyu-mhgap>

6. МОЗ: Працює «гаряча лінія» для психологічної допомоги українцям, які постраждали від війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/moz-pratsiuie-hariacha-liniia-dlia-psykholohichnoi-dopomohy-ukraintsiam-iaki-postrazhdaly-vid-viiny>